

SANAT ESERLERİNE YÖNELİK VANDALİZMİN İNSAN HAKLARI HUKUKU BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: MÜZE PROTESTOLARI VE EKO-VANDALİZM ÜZERİNE BİR İNCELEME

(Araştırma Makalesi)

DOI: <https://doi.org/10.33717/deuhfd.1894489>

Arş. Gör. Dr. Özge ÇELİKTAŞ TÜRKBAŞ*

Öz

Özellikle 2022 yılından itibaren iklim aktivistleri, iklim değişikliğine ve çevre felaketlerine dikkat çekmek amacıyla müzelerde sergilenen ünlü sanat eserlerini hedef alan yeni bir protesto biçimine yönelmiştir. Eko-vandalizm olarak adlandırılan bu eylemler, sanat eserlerine yönelik vandalizm olgusunu mala zarar verme düzleminin ötesine taşıyarak insan hakları hukuku bağlamında çok boyutlu bir tartışmayı gündeme getirmiştir. Bu çalışmada, sanat eserlerine yönelik vandalizm kavramı öncelikle ifadeci vandalizm ve taktiksel vandalizm ayrımı temelinde kavramsal bir çerçeveye oturtulmuş, ardından eko-vandalizm eylemlerinin bu ayrım içindeki özgün konumu değerlendirilmiştir. Sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri kültürel yaşama katılma hakkı ve ifade özgürlüğü ekseninde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, AİHM içtihadı ifade özgürlüğünün sınırlandırılması rejimi bakımından yorumlanmıştır. Birleşik Krallık, Hollanda, Fransa, Almanya, İtalya, ABD ve Vatikan'daki sanat eserlerine yönelik vandalizme ilişkin yargı kararları incelenerek ülkeler arasındaki yaklaşım farklılıkları ortaya konulmuştur. Çalışma, eko-vandalizm eylemlerinin geleneksel vandalizm kalıplarından kavramsal düzeyde ayrıştırılması, yaptırımların orantılılık ilkesine uygun belirlenmesi ve bu alanda uluslararası düzeyde bir standart oluşturulması gerektiği sonucuna ulaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Eko-vandalizm, Kültürel Yaşama Katılma Hakkı, İfade Özgürlüğü, İnsan Hakları, İklim Aktivizmi

* Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Manisa (ozge_celiktas@hotmail.com) ORCID: 0000-0001-5486-497X (Gönderim Tarihi: 21.02.2026-Kabul Tarihi: 24.04.2026) Yazar, eserinin Derginize ait bilimsel etik ilkelere uygun olduğunu taahhüt eder.

**ASSESSING ART VANDALISM WITHIN
THE FRAMEWORK OF HUMAN RIGHTS LAW:
AN ANALYSIS OF MUSEUM PROTESTS AND ECO-VANDALISM
(Research Article)**

Abstract

Since 2022, climate activists have adopted a new form of protest targeting world-renowned artworks to draw attention to environmental destruction. These actions, termed eco-vandalism, have moved the phenomenon of vandalism against artworks beyond the domain of criminal damage, bringing a multidimensional debate under human rights law to the fore. In this study, the concept of vandalism against artworks is first placed within a conceptual framework based on the distinction between expressive vandalism and tactical vandalism, and then the unique position of eco-vandalism within this classification is assessed. Vandalism against artworks is examined along the axes of the right to participate in cultural life and freedom of expression. In this context, ECtHR case law is interpreted regarding the regime of limitations on freedom of expression. Judicial decisions concerning vandalism against artworks in the Netherlands, the United Kingdom, France, Germany, Italy, the United States and the Vatican are examined, revealing the divergences in approaches among countries. The study concludes that eco-vandalism should be conceptually distinguished from traditional patterns of vandalism, that sanctions must be determined according to the principle of proportionality, that it is necessary to establish international standards in this field.

Keywords

Eco-vandalism, Right to Participate in Cultural Life, Freedom of Expression, Human Rights, Climate Activism

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. Vandalizm Kavramı

Vandalizm kavramının etimolojik kökenleri günümüzde varlığını sürdürmeyen bir kavmin adına dayanmaktadır. Vandal terimi ilk kez milattan sonra üçüncü yüzyılda, Roma İmparatorluğu sınırları içinde büyük tahribata yol açan bir topluluğu tanımlamak için kayıtlara geçmiştir. Bu topluluk MS 455'te Roma'yı yağmalayarak kentin büyük ölçüde tahrip olmasına yol açmış ve bu durum Latin toplumları üzerinde derin bir iz bırakmıştır¹. Bu olay günümüzde kullanılan vandalizm teriminin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Vandalizm terimi ise ilk kez Fransız Devrimi döneminde, Rahip Gregoire tarafından kullanılmıştır². Rahip Henri Gregoire tarafından bu kavram devrimci yıkımın karşısında kültürel eserlerin korunması gerekliliğini ifade eden bir anlamda kullanılmıştır³. Kavramın Fransız Devrimi ile kazandığı bu anlam, vandalizm kavramının salt fiziksel bir tahribat eylemini değil aynı zamanda kültürel ve tarihsel değerlere yönelik bilinçli bir saldırıyı da işaret ettiğini göstermektedir.

Vandalizm kavramının kapsamı ve tanımı üzerine doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Başlangıçta sanat eserlerine ve tarihi eserlere zarar verme ile sınırlı bir anlama sahip olan bu kavramın günümüzde mala zarar verme ile eş anlamlı kullanımları da bulunmaktadır⁴.

Bu kapsamda Goldstein, vandalizmi sanat eserlerine, tablolara, edebi veya tarihi eserlere yönelik düşmanca bir tutumla gerçekleştirilen yok etme ya da tahrip etme eylemi olarak tanımlanmaktadır⁵. Martin ise kavramının kapsamını daha geniş yorumlayarak vandalizmi estetik ya da ekonomik bakımdan değerli bir nesneye veya mekâna fiziksel hasar verme eylemi olarak tanımlamaktadır⁶.

Demirbaş mala zarar verme kavramı kapsamında değerlendirdiği vandalizmi doğrudan mala zarar verme eyleminden farklı olarak toplumsal bir yasağı çiğneyen, bireyin iç sıkıntısını coşkuya dönüştüren ve bu durum-

¹ **Martin**, John M.: *Juvenile Vandalism; a Study of Its Nature and Prevention*, Thomas, Springfield 1961, s. 4.

² **Goldstein**, Arnold P.: *The Psychology of Vandalism*, Springer, New York 1992, s. 19.

³ **Gamboni**, Dario: *The Destruction of Art: Iconoclasm and Vandalism since the French Revolution*, Reaktion Books, Londra 2007, s. 18-25.

⁴ **Martin**, s. 4.

⁵ **Goldstein**, s. 19.

⁶ **Martin**, s. 4.

dan haz alınan psikolojik bir tepki olarak tanımlamıştır⁷. Levy-Leboyer ise vandalizmi motivasyon ekseninde inceleyen kriminolojik bir perspektif sunmuş ve bu eylemlerin ardındaki itici güçlerin psikolojik, sosyolojik ve ideolojik boyutlarını analiz etmiştir⁸.

Freedberg sanat eserlerine yönelik saldırıların, imgelerin insanlar üzerindeki derin psikolojik etkisinin bir yansıması olduğunu öne sürerek, vandalizmi salt bir suç eylemi olarak kavramlaştırmanın yetersiz kalacağını ileri sürmüştür⁹.

Bacharach ise vandalizmi yalnızca fiziksel nesnelere tahribatı olarak gören yaklaşımların sanat eserlerinin maddi olmayan boyutlarını göz ardı ettiğini belirterek klasik tanımlamaları eleştirmektedir¹⁰.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri mala zarar verme ile eş anlamlı olarak kullanılan vandalizm kavramından ayrılan özelliklere sahiptir. Bu ayrımın temelinde saldırının hedefinin toplumsal hafızanın, kolektif kimliğin ve kültürel sürdürülebilirliğin maddi taşıyıcısı olan bir sanat eseri olması bulunmaktadır¹¹. Dolayısıyla bir sanat eserine kasten zarar verilmesi salt fiziksel bir nesnenin zarar görmesi değildir. Aynı zamanda o nesnenin taşıdığı tarihsel, estetik, dini, siyasi anlam katmanlarına da bir müdahale niteliğindedir¹².

Sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri motivasyon temelinde ifadeci (ekspresif) vandalizm ve taktiksel vandalizm olarak sınıflandırılarak incelenmektedir¹³. İfadeci vandalizm açısından eylem doğrudan eserin kendisine, onun temsil ettiği değerlere veya kültürel statüsüne yönelik bir motivasyondan kaynaklanmaktadır¹⁴. Dolayısıyla bu vandalizm türünde zarar veren kişi, eserin temsil ettiği dini, siyasi veya ideolojik anlama itiraz etmekte ya da eserin toplumsal statüsüne meydan okumaktadır.

⁷ **Demirbaş**, Timur: Kriminoloji, 2. Bası, Seçkik, Ankara 2005, s. 243.

⁸ **Levy-Leboyer**, Claude: Vandalism, Behaviour and Motivations, Elsevier Science Publishers B.V., Amsterdam 1984, s. 7-12.

⁹ **Freedberg**, David: The Power of Images: Studies in the History and Theory of Response, University of Chicago Press, Chicago 1989, s. 390-395.

¹⁰ **Bacharach**, Sondra: "Art, Ethics, and Vandalism", The Oxford Handbook of Ethics and Art, Ed. James Harold, Oxford Academic, 2023, s. 643.

¹¹ **Williams**, M. J.: "Framing Art Vandalism: A Proposal to Address Violence Against Art", Brooklyn Law Review, Cilt: 74, Sayı: 2, 2009, s. 581, 582.

¹² **Gamboni**, s. 25.

¹³ **Williams**, s. 585-590.

¹⁴ **Williams**, s. 585-590.

İkonoklazmın (imge kırıcılık) tarihsel örnekleri bu vandalizm biçiminin en belirgin tezahürlerini oluşturmaktadır. İkonoklazm, bir imgenin temsil ettiği güç sebebiyle fiziksel olarak yok edilmesi veya tahrif edilmesi gerektiği inancını yansıtmaktadır¹⁵. Sanat eserlerine yönelik tahribat eylemlerinin en eski ve en sistematik ifade biçimini oluşturmaktadır. Bu kapsamda Bizans İmparatorluğunda 726-843 yılları arasında ortaya çıkan ikonoklazm hareketi, Protestan Reformu sonrası Katolik Kilisesi'nin dini imgeleri, heykelleri ve süslemelerinin yıkılması, Fransız Devrimi sonrası kraliyet ve feodal armalarının, dini heykellerin ve kral portrelerinin, kütüphanelerin ve arşivlerin kitlesel bir öfkenin hedefi olarak yok edilmesi bu kapsamda örnek gösterilebilir¹⁶. Yine benzer şekilde Sovyet rejiminin çöküşüyle birlikte Lenin heykellerinin devrilmesi ya da Irak işgali sırasında Saddam Hüseyin heykellerinin yıkılması, eserin temsil ettiği anlama yönelik doğrudan bir itirazın fiziksel dışavurumlarıdır¹⁷.

Bu motivasyonun altında yatan temel dinamik, söz konusu eserlerin salt estetik nesnelere olmaması bunun yanı sıra iktidar ilişkilerinin, toplumsal hafızanın ve kolektif kimliklerin maddi taşıyıcıları olmasıyla açıklanabilir. Bu sebeple, iktidar yapılarına yönelik her köklü meydan okuma, bu yapıların sembolik tezahürleri olan sanat eserlerini de hedef alma eğilimi göstermiştir¹⁸.

Taktiksel vandalizmde ise sanat eserinin adeta kamusal görünürlük kazanma aracı olarak kullanılması söz konusu olmaktadır. Bu kapsamda zarar veren eserin kendisiyle veya temsil ettiği değerlerle doğrudan ilgilenmemektedir ancak eserin kamuoyu nezdindeki sembolik değerinden araçsal olarak yararlanarak siyasi bir davaya veya söyleme dikkat çekmeyi amaçlamaktadır¹⁹. Bir başka ifadeyle bu eylemler sanat eserinin toplum nezdindeki kutsallığı ve paha biçilemezliği sebebiyle ona yöneltilecek tehditlerin orantısız bir medya ilgisi ve kamusal tepki yaratacağı ön kabulüne dayanmaktadır²⁰. Taktiksel vandalizme ilişkin en tipik örneklerden biri İngiliz oy hakkı savunucusu Richardson'ın Londra'daki Ulusal Galeri'de Diego Velázquez'in Rokeby Venüsü (The Toilet of Venus) adlı tablosuna baltayla saldırması

¹⁵ **Bacharach**, s. 645.

¹⁶ **Freedberg**, s. 378-385.

¹⁷ **Gamboni**, s. 51-80.

¹⁸ **Gamboni**, s. 81.

¹⁹ **Williams**, s. 585.

²⁰ **Fine**, Gary Alan/**Shatin**, Deborah: "Crimes against Art: Social Meanings and Symbolic Attacks", *Empirical Studies of the Arts*, Cilt: 3, Sayı: 2, 1985, s. 135-152, s. 137.

eylemidir²¹. Bu eylem siyasi haklar talebinin sanatı nasıl araçsallaştırdığının öncü bir örneğini teşkil etmektedir.

Vandalizm kavramına ilişkin bu ifadeci vandalizm ve taktiksel vandalizm ayrımı takip eden başlıklarda da inceleneceği üzere eylemin ifade özgürlüğü kapsamında korunup korunamayacağı tartışılması bakımından önem arz etmektedir.

Vandalizm kavramı birçok ulusal hukuk düzeninde vandalizm suçu gibi spesifik bir suç olarak düzenlenmemiş olup, kültürel miras tahribatı, mala zarar verme, nitelikli mala zarar verme gibi daha geniş ya da daha spesifik suç kategorileri içinde ele alınmaktadır. Türk hukuku bakımından, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 151. maddesinde düzenlenen mala zarar verme suçu ve 152. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendinde yer alan kamu yararına ayrılmış eşyaya zarar verme nitelikli hali, sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemlerinin cezai değerlendirmesinde başvurulacak temel normları oluşturmaktadır²². Bununla birlikte, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu da kültürel miras niteliğindeki eserlere yönelik tahribat açısından ayrı bir idari ve cezai koruma rejimi öngörmektedir²³.

Ne var ki bu düzenlemeler, vandalizm olgusunun insan hakları hukukundaki çok katmanlı boyutunu yansıtmaktan uzaktır. Zira söz konusu vandalizm eylemleri yalnızca mülkiyet hakkına yönelik bir tecavüz olarak değil, aynı zamanda kültürel yaşama katılma hakkı, sanat eserlerinden yararlanma hakkı ve ifade özgürlüğü gibi birbirleriyle çatışma potansiyeli taşıyan haklar bütünü içinde değerlendirilmelidir.

Günümüzde vandalizm eylemlerinin özellikle iki belirgin eylem tipi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlardan ilki sömürgecilik karşıtı ve ırksal adalet hareketleri bağlamında bu değerlere ilişkin kamusal heykellerin ve anıtların hedef alınmasına yönelik eylemlerdir. Örneğin bu kapsamda, 2020 yılında Bristol'da köle tüccarı Edward Colston'un heykeli devrilmiş, Rhodes Must Fall hareketi ve Black Lives Matter protestoları sırasında Kon-

²¹ **Ibbet**, Alice: "Fighting for representation: suffragettes and art vandalism", ArtUK, 2016, <https://artuk.org/discover/stories/fighting-for-representation-suffragettes-and-art-vandalism>, (Erişim Tarihi: 15/02/2026).

²² 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

²³ 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2863.pdf>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

federasyon heykellerinin kaldırılması talepleri, bu hattın en görünür örneklerini oluşturmuştur²⁴.

Güncel vandalizm eylemlerinin bir diğer boyutu ise müze protestoları olarak da ifade edilen iklim protestolarına ilişkin olup vandalizm nitelikleri tartışmalı olduğundan ayrı bir başlıkta değerlendirilmesinde fayda olan eko-vandalizm eylemleridir.

B. Eko-Vandalizm Kavramı

Yukarıda da bahsedildiği gibi iklim krizi, çevre sorunları ve ekolojik yıkım konularında farkındalık yaratmak isteyen aktivistler özellikle 2022 yılından itibaren yeni bir protesto biçimine yönelmiştir. Bu kapsamda geleneksel protesto yöntemleri olan toplu trafik sıkışıklığı oluşturma, fosil yakıt projelerinin inşasını engelleme veya kitlesel yürüyüşlerle dikkat çekme gibi eylemlerin yerini kamuoyunda daha büyük bir yankı uyandırmak amacıyla kültürel miras değeri taşıyan sanat eserlerini hedef alan gösteriler almıştır.

Eko-vandalizm olarak anılan bu eylemler günümüzde sanat eserlerinin ve tarihi eserlerin vandalizm aracı olarak kullanılmasının çok yaygın bir protesto şekli haline gelmiştir. Bu bağlamda, İtalyan çevre aktivist grubu Ultima Generazione ile İngiliz çevre aktivist grupları Just Stop Oil ve Extinction Rebellion'ın gerçekleştirdiği eylemler kamuoyunda geniş yankı uyandırmıştır.

Bu kapsamda örneğin, Ultima Generazione üyeleri, Floransa'daki Uffizi Müzesi'nde sergilenen Botticelli'nin 15. yüzyıla ait bir tablosuna ellerini yapıştırarak dikkatleri üzerine çekmiştir. Just Stop Oil aktivistleri ise John Constable'nin The Hay Wain adlı eserini distopik bir versiyonla kaplayarak kendilerini çerçeveye sabitlemiş ve ardından Andy Warhol'un Campbell's Soup Cans isimli çalışmasına benzer bir eylem gerçekleştirmiştir. Bunların yanı sıra Ultima Generazione, Vatikan Müzeleri'nde bir heykelin kaidesine ellerini tutkalla yapıştırmışlardır²⁵.

Eko-vandalizm eylemlerinin gerçek anlamda bir vandalizm eylemi olup olmadığı konusu tartışılmalıdır. Eko-vandalizm eylemleri, çevre tahribatı, iklim değişikliği konularında farkındalık yaratmak ya da doğaya zarar veren uygulamaları engellemek amacıyla düzenlenmektedir. Eylem bu yönüyle

²⁴ **Andrews**, Kehinde: "Preface", Rhodes Must Fall: The Struggle to Decolonise the Racist Heart of Empire, (Ed. Roseanne Chantiluke/Brian Kwoba/Athinangamsi Nkopo), Zed Books, Londra 2018, s. ix.

²⁵ **Placik**, Abby: "Leaving a Mark: Artistic Expression, New Media in Protest and Law", Center for Art Law, <https://itsartlaw.org/>, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

taktiksel vandalizme benzese de bu eylemleri vandalizmden ayıran önemli noktalar bulunmaktadır. Bunlarda ilki eylemlerin zarar yaratmaktan ziyade iletişimsel bir boyut taşımasıdır. Eko-vandalizmde hedeflenen, kültürel miras kapsamındaki değerli sanat eserlerinin tahrip edildiği yanılsaması yaratarak toplumda şok etkisi oluşturmak ve tepki uyandırmaktır²⁶.

Bu kapsamda, örneğin Just Stop Oil ya da Letzte Generation üyeleri, eylemleri sırasında sanat eserlerine kalıcı bir zarar vermemeye özen göstermiş; bu nedenle cam koruması altındaki eserleri tercih etmişlerdir. Gerçekleştirdikleri eylemleri bir performans olarak kayda alıp bir manifesto eşliğinde kamuoyuyla paylaşmışlardır. Bu yaklaşım, söz konusu eylemlerin asıl amacının zarar vermek değil, bir düşünceyi ifade etmek olduğunu ortaya koymaktadır²⁷. Bu çerçevede, esere yönelik müdahale neredeyse sanatsal bir gösteri niteliği kazanmaktadır.

Bu eylemlerin adeta sanatsal bir gösteri olarak ifade edilmesi, önceden belirlenmiş ortak bir plan dahilinde hareket edilmesi, koruyucu camla kaplı olduğu bilinen eserlerin seçilmesi, eylem öncesinde “sanat mı daha kıymetli yoksa yaşam mı?” sorusunu merkeze alan çarpıcı konuşmalar yapılması, bu konuşmaların kamera kaydına alınması ve eylem sonrasında gözaltına alınmayı bekleyerek medyanın ilgisini çekmek gibi unsurlarla temellendirilebilir²⁸.

Bu çerçevede, örneğin Ultima Generazione üyeleri, eylem öncesinde herhangi bir hasara yol açmadan Botticelli'nin “Primavera” adlı eserinin cam korumasına nasıl kendilerini yapıştırabileceklerini öğrenmek için bir sanat restorasyon uzmanına danışmıştır. Just Stop Oil aktivistleri de benzer şekilde, farklı yüzeylerde denemeler yaparak kendilerini yapıştırma eyleminin yol açabileceği hasarı en aza indirmeye çalışmıştır. İklim kriziyle ilgili sloganlar yazmak için kullanılan sprey boyalar ise kalıntı bırakmayan, çözünebilir özellikteki malzemelerden seçilmektedir²⁹.

²⁶ **Udell**, Joe: “Throwing Tomato Soup at a Van Gogh: How Climate Activists Leveraged Legal Theory, Criminal Law, and Moral Outrage to Conduct a Radical Protest Campaign in the World’s Most Famous Museums”, Villanova Environmental Law Journal, Cilt: 35, Sayı: 1, 2024, s. 62-93, s. 69; **Besette**, Anne/**Besette**, Juliette, “On Environmental Activism in Museums”, **E-flux**, 6 Aralık 2022, www.e-flux.com/, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

²⁷ **Udell**, s. 70.

²⁸ Eylemlere ilişkin detaylı bilgiler için bkz. **Kinyon**, L./**Dolšak**, N./**Prakash**, A.: “When, where, and which climate activists have vandalized museums”, npj Climate Action, Cilt: 2, Sayı: 27, 2023, s. 3-4.

²⁹ **Besette**, Anne “Vandalism in Art Museums: Case Studies from 1985 to 2013”, **J. Art Crime**, Cilt: 15, Sayı: 20, 2016, s. 15-17.

Yine bir Just Stop Oil eylemcisi, Mauritshuis Müzesi'nde Vermeer'in "İnci Küpeli Kız" tablosunun camına başını yapıştırdığında, yanındaki diğer aktivist tepki gösteren izleyicilere şu soruları yöneltmiştir: "Gözlerinizin önünde kıymetli ve paha biçilmez bir şeyin yok edilmesine tanıklık ettiğinizde ne hissediyorsunuz? Öfke mi? Ne güzel. Peki, dünya gözlerimizin önünde yok olurken neden aynı duyguya kapılmıyorsunuz? Bu tablo camla korunuyor, sorun yok. Ama Küresel Güney'deki savunmasız insanlar, çocuklarımızın geleceği korunmuyor³⁰."

Tüm bu hususlar söz konusu eylemlerin temelinde zarar verme niyetinden çok, bir düşüncüyü dile getirme amacının yattığını işaret etmektedir³¹. Bu olgusal tablo, hukuki değerlendirme açısından temel bir soruyu gündeme getirmektedir: Esere fiziksel zarar verme kastı taşımayan, performatif ve iletişimsel niteliği ağır basan bir eylemin vandalizm olarak nitelendirilmesi ne derece isabetlidir? Bu bağlamda değerlendirildiğinde, eko-vandalizm eylemlerinin geleneksel vandalizm kalıbı içinde değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir. Bu protestoların kamuoyunda böylesine güçlü bir tepki yaratmasının temel nedeni ise toplumun ortak kimliğine yönelik bir tehdit olarak algılanmasıdır. Her ne kadar bu eylemler klasik vandalizm kalıpları içerisinde değerlendirilemese de özellikle ifade özgürlüğü ve protesto hakkı bakımından irdelenmelidir.

Konuya ilişkin olarak Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM), 2022 yılında yayımladığı bildiriye meselenin çok boyutlu niteliğini ortaya koymuştur. ICOM, bir yandan dünya kültürel mirasının kırılğan yapısına ve sanat eserlerine yönelik muhtemel zararların telafisizliğine dikkat çekerken, öte yandan protesto hakkının da sanata erişim gibi temel bir hak olduğunu ifade etmiştir³². Söz konusu bildiri, eko-vandalizm olgusunun hukuki analizinde merkezi bir referans noktası oluşturmaktadır. Zira bildiri, meseleyi salt bir mala zarar verme olgusundan çıkartarak, birbiriyle çatışan iki hakkın ifade özgürlüğü hakkı ile kültürel mirasa ve sanata erişim hakkı kapsamında dengelenmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Bu denge takip eden başlıklarda da inceleneceği üzere insan hakları hukukunun orantılılık ilkesi çerçevesinde kurulmalıdır.

³⁰ Bessette, s. 18.

³¹ Udell, s. 73; Williams, s. 581-582.

³² ICOM, "Statement: Museums and Climate Activism", 11 Kasım 2022, <https://icom.museum/en/news/icom-statement-climate-activism/>.

II. SANAT ESERLERİNE YÖNELİK VANDALİZM EYLEMLERİNİN İNSAN HAKLARI HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıda da belirtildiği üzere, sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri ulusal hukuk düzenlerinde ağırlıklı olarak mala zarar verme suçunun bir görünüm biçimi olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, eylemi failin ceza sorumluluğu ekseninde kavramsallaştırmakta ve değerlendirmeyi mülkiyet hakkına yönelik bir tecavüz düzlemine indirgemektedir. Ne var ki bir sanat eserinin tahrip edilmesi, çok daha geniş bir hak örüntüsünü ilgilendirmektedir. Sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri; ifade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, mülkiyet hakkı, kültürel yaşama katılma hakkı ve sanat özgürlüğü gibi pek çok hak kategorisini etkilemektedir.

Bu kapsamda bir sanat eserine yönelik vandalizm eylemi eserin mülk sahibi, eserin yaratıcısı olan sanatçı, esere erişim hakkına sahip toplum, eseri kültürel kimliklerinin parçası olarak kabul eden topluluklar ve gelecekte bu esere erişme hakkına sahip olacak nesiller olmak üzere çok sayıda özneyi ilgilendirmektedir.

Sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri bakımından, irdelenebilecek hak kategorilerinden ilki eylemcilerin ifade özgürlüğüdür. Eko-vandalizm eylemlerinin örgütlü ve kolektif niteliği bu eylemlerin toplantı özgürlüğü kapsamında da irdelenmesini mümkün kılmaktadır. Zira bu eylemler kimi zaman bireysel bir ifade şekli olmaktan ziyade belirli bir siyasi mesajı kamusal alana taşımak amacıyla önceden planlanmış kolektif eylemler niteliğindedir. Yine yaygınlaşan eko-vandalizm protestoları sonucu alınan güvenlik önlemlerinin müzelerin sivil alan niteliğini zedeleyerek toplanma özgürlüğüne dolaylı bir şekilde etki edip etmediği de tartışılabilir bir konudur.

Diğer taraftan vandalizm eylemleri mülkiyet sahibini doğrudan ekonomik kayıplarla ve operasyonel zorluklarla karşı karşıya bırakırken; sanatçının eseri üzerindeki manevi bağı ve itibarını da zedelemektedir. Bu kapsamda, vandalizm eylemleri hedefinde yer alan ve çoğu zaman paha biçilemez değerde olan sanat eserleri üzerindeki mülkiyet hakkı, telif hakkı, sanat özgürlüğü konuya ilişkin irdelenebilecek diğer hak kategorilerindedir.

Söz konusu sanat eserleri toplumun kolektif hafızasının bir parçası olduğundan vandalizm eylemleri erişim hakkına da saldırı niteliğindedir. Bu sebeple sanat eserine yönelik vandalizm eylemlerinin kültürel yaşama katılma hakkı ve kültürel mirasa erişim hakkı kapsamında da tartışılması mümkündür.

Bu bağlamda sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri sonucunda eylemcilerin ifade özgürlüğü ve toplanma hakkı gibi haklarıyla eserin malikinin ve toplumun mülkiyet hakkı, kültürel yaşama katılma hakkı, sanat özgürlüğü gibi haklarının çatışması/yarışması söz konusu olmaktadır³³. Haklar arasındaki bu çatışmanın çözümlenmesi bakımından tüm insan hak ve özgürlüklerinin bölünmez bir bütün niteliğinde olduğu hiçbirinin diğerinden daha üstün tutulamayacağı genel kanı olarak kabul edilmektedir³⁴. Söz konusu haklar mutlak ve sınırsız olmadığından, bu çatışmanın çözümü haklar arasında adil bir dengenin sağlanmasıyla mümkün olacaktır³⁵.

Özetle, sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri birden fazla hukuki değeri eşzamanlı olarak ilgilendiren karmaşık bir yapı sergilemektedir. Bu durum konuya ilişkin çok boyutlu bir hak çatışması analizi yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu çalışma kapsamında söz konusu analiz protesto hakkı ve sanatsal ifade özgürlüğü bağlamında ifade özgürlüğü, kültürel yaşama katılma hakkı ve sanat özgürlüğü ve sanatçının eser üzerindeki manevi hakları merkezinde yapılacaktır. Bu kapsamda önce kültürel yaşama katılma hakkı, ardından ifade özgürlüğü ekseninde bu çatışma somutlaştırılacak; ardından bu haklar konuya ilişkin yargı kararları bağlamında değerlendirilecektir.

A. Kültürel Yaşama Katılma Hakkı ve Sanat Eserlerine Yönelik Vandalizm

Kültürel yaşama katılma hakkı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 27. maddesinin ilk fıkrasında güvence altına alınmıştır. Bu hükme göre her

³³ Çatışan haklar bakımından makul bir denge kurulması ve çatışan hakların özüne dokunulmaksızın gerektiği ölçüde korunabileceği bir uzlaşma alanının üretilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bir hak, onunla çatışan başka bir hakkı korumak için, ölçülü ve demokratik bir toplumda gerekli olduğu ölçüde sınırlanabilecektir. Temel hak ve özgürlüklerin çatışması, hakların dengelenmesi ve temel hakların nesnel sınırları kavramları hakkında detaylı bilgi için bkz. **Akad**, Mehmet/**Vural Dinçkol**, Bihterin/**Bulut**, Nihat: Genel Kamu Hukuku, Der Kitabevi, 21. Baskı, İstanbul 2025, s. 286-288; **Sağlam**, Fazıl Temel Hakların Sınırlandırılması ve Özü, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara 1982, s. 136; **Güneş**, Ahmet M.: İnsan Hakları Hukukuna Giriş, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Kasım 2023, s. 179; **Şenel**, Leyla: "Hak ve Özgürlüklerin Çatışması", Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, 2023, s. 363-375; **Köküsarı**, İsmail: "Hakların Çatışması ile Hakların Yatay Etkisi Arasındaki İlişki", Anayasa Yargısı, Cilt: 41, Sayı: 1, 2024, s. 99-149.

³⁴ **Gözler**, Kemal: İnsan Hakları Hukuku, Ekin Yayınevi, 6. Baskı, Bursa 2025, s. 85; **Kapani**, Münci: Kamu Hürriyetleri, Yetkin Yayınevi, 8. Baskı, Ankara, 2023, s. 30; **Erdoğan**, Mustafa: İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku, 7. Baskı, Hukuk Yayınları, Ankara 2019, s. 123, 124.

³⁵ **Köküsarı**, s. 109; **Şenel**, s. 349.

birey, toplumun kültürel faaliyetlerine özgürce iştirak etme, sanattan faydalanma, bilimsel ilerlemeye katkıda bulunma ve bu gelişmelerin nimetlerinden yararlanma hakkına sahiptir³⁶. Bu hak, Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 15. maddesinin (a) bendinde de herkesin kültürel yaşama katılım hakkı açıkça tanınarak teminat altına alınmıştır³⁷.

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında ise bu hak 1988 tarihli ek San Salvador Protokolünün 14. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Söz konusu maddenin (a) bendinde, herkesin kültürel ve sanatsal yaşama katılma hakkına sahip olduğu hüküm altına alınmıştır³⁸. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı açısından ise kültürel yaşama katılma hakkı, Şartın 17. maddesinin ikinci fıkrasında herkesin kültürel yaşama katılma hakkına sahip olduğu düzenlenerek teminat altına alınmıştır³⁹.

Kültürel yaşama katılma hakkı; kişinin kendi kültürünü ifade edebilmesi, kültürel yaşamını özgürce belirleyebilmesi ve gerektiğinde değiştirebilmesi özgürlüklerini kapsamaktadır. Kültürel yaşama katılma hakkı bunun yanı sıra, başkalarının kültürel tercihlerine saygı gösterme ve onların kültürel bütünlüğü ile dinamizmini tanıma yükümlülüğünü de içermektedir. Ayrıca, kültürel hayata serbestçe erişim imkânı, her türlü kültürel ayrımcılığa karşı korunma ve kültürel katılım ile kültürel gelişimin güvence altına alınması da bu hakkın unsurları arasında yer almaktadır⁴⁰.

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin 2009 yılında yayımladığı 21 numaralı genel yorumunda, Sözleşme'nin 15. maddesinde güvence altına alınan kültürel yaşama katılma hakkı; kapsamı,

³⁶ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 10 Aralık 1948, <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights/>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

³⁷ Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 16 Aralık 1966, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c016/tbmm22016089ss0148.pdf>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

³⁸ San Salvador Protokolü, Belge No: OEA/Ser.A/44, 17 Kasım 1988, <https://www.oas.org/en/sare/socialinclusion/protocol-ssv/docs/protocol-san-salvador-en.pdf>, (Erişim Tarihi: 10/02/2025).

³⁹ Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı, 27 Haziran 1981, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201520/volume-1520-I-26363-English.pdf>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁴⁰ Adalsteinson, R./Thorhallson P.: "Article 27", The Universal Declaration of Human Rights: A Common Standard of Achievement, Ed. Gudmundur Alfredsson ve Asbjorn Eide, Martinus Nijhoff Publishers, Hague 1999, s. 592.

içeriği ve bu hakkın gerektirdiği devlet yükümlülükleri bakımından oldukça ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu belgeye göre, anılan hakkın tam anlamıyla hayata geçirilebilmesi için katılım, erişim ve katkı sağlama unsurlarının bir arada bulunması gerektiği vurgulanmaktadır⁴¹.

Bu kapsamda katılım; kişi ve toplulukların kendi kültürlerini serbestçe belirleme, ifade etme ve geliştirme hakkını, ayrıca siyasi ve kültürel alandaki karar alma, uygulama ve denetim süreçlerine etkin bir biçimde dahil olmalarını ifade etmektedir. Erişim ise bireyin gerek kendi kültürel mirasına gerekse diğer kültürlerin ürünlerine; kütüphane, müze, tiyatro, sinema gibi mekamlara ve dijital platformlara fiziki veya ekonomik engellere takılmaksızın ulaşabilme imkanını tanımlamaktadır. Katkı ise bireylerin yalnızca izleyici ya da tüketici konumunda kalmayıp düşünsel ve maddi kültürel üretim süreçlerine doğrudan katılmaları, yaratıcı etkinliklerde bulunmaları ve içinde yaşadıkları topluluğun kültürel birikimine yeni değerler eklemeleri anlamına gelmektedir⁴².

Sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemlerinin kültürel yaşama katılma hakkıyla ilişkisi doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki düzlemde irdelenebilir. Bu iki kavramın birbirleriyle doğrudan ilişkisi kültürel yaşama katılma hakkının erişim unsuruna ilişkindir. Bu husus özellikle sanat eserinin kültürel miras niteliğine de haiz olması durumunda şüphesiz şekilde söz konusu olmaktadır. Bu kapsamda sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri sonrasında eserin yok olması, tahrip edilmesi veya erişime kapatılması o esere erişim hakkını ortadan kaldırmaktadır.

Bu iki kavramın dolaylı ilişkisi ise vandalizm eylemleri sonucunda müzelerin aldığı tedbirler üzerinden temellendirilebilir. Amerika'daki müzelerin vandalizm eylemleri sonucu aldığı tedbirleri inceleyen bir çalışmada vandalizm tehdidinin, müzelerin güvenlik önlemlerini artırmasına ve eserlere erişimi kısıtlamasına yol açtığı; bu durumun da kültürel mirasa erişim hakkının orantısız biçimde sınırlandırılması sonucunu doğurabildiği tespit edilmiştir⁴³. Bu kapsamda, güvenlik kaygılarının eserlere yakın mesafeden bakma,

⁴¹ Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 21 Nolu Genel Yorum, Belge No: E/C.12/GC/21, 21 Aralık 2009, <https://www.refworld.org/legal/general/cescr/2009/en/83710>, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

⁴² Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 21 Nolu Genel Yorum, Belge No: E/C.12/GC/21, 21 Aralık 2009, <https://www.refworld.org/legal/general/cescr/2009/en/83710>, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

⁴³ **Salomon**, Katharine/**Roelfs**, David/**Schroeder**, Ryan/**Morrin**, Peter/**Begley**, John: "Art Vandalism and Guardianship in US Art Institutions", Arts, Cilt: 7, Sayı: 23, 2018, s. 14.

fotoğraf çekme ve fiziksel mekanla etkileşim kurma olanaklarını giderek daraltmasının kültürel deneyimi niteliksel olarak zayıflattığını tespit edilmiştir⁴⁴.

Bu ilişkiyi Vatikan'da sergilenen Michelangelo'nun Pieta heykeline 1972 yılında gerçekleştirilen balyozlu saldırı üzerinden yorumlayabiliriz. Söz konusu saldırıda heykelin sol kolu kopmuş, burnu ve peçesi parçalanmıştır⁴⁵. Bu saldırı sonrasında heykelin onarım süresince sergilenmesinin askıya alınması doğrudan etkinin somut bir örneğidir. Dolaylı ilişki açısından ise heykel bugün kurşun geçirmez bir camın arkasında kısmen görülebilir şekilde sergilenmektedir.

Sonuç olarak, sanat eserlerine erişim kültürel yaşama katılma hakkının en somut tezahürlerinden biridir ve bu erişimin sürekliliği, eserlerin her türlü dış müdahale ve tahribattan, özellikle de vandalizm eylemlerinden korunmasıyla doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla kültürel miras niteliğine haiz bir sanat eserinin fiziksel bütünlüğünün korunması kültürel yaşama katılım hakkının koşulu niteliğindedir. Zira Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından hazırlanan 21 No'lu Genel Yorumda da somutlaştırıldığı üzere, devletlerin kültürel yaşama katılma hakkı kapsamında yalnızca kültürel miras niteliğindeki sanat eserlerine erişimi sağlama sorumluluğu değil; aynı zamanda bu erişimin devamlılığı için önlem alma ve koruma sorumluluğu da bulunmaktadır⁴⁶.

B. İfade Özgürlüğü ve Sanat Eserlerine Yönelik Vandalizm

İfade özgürlüğü, demokratik bir toplumun sağlıklı işleyişindeki hayati rolü nedeniyle gerek ulusal hukuk sistemlerinde gerekse uluslararası insan hakları sözleşmelerinde güvence altına alınmış temel hakların başında gelmektedir⁴⁷. İfade özgürlüğü, bireyin düşüncelerini sözlü, yazılı ya da herhangi bir iletişim aracıyla başkalarına aktarma, duyurma ve yayma; ayrıca bu düşünce ve inançların doğruluğu konusunda başkalarını ikna etme ya da

⁴⁴ Salomon/Roelfs/Schroeder/Morrin/Begley, s. 15.

⁴⁵ The story of the 1972 hammer attack on Michelangelo's Pietà, Wanted in Rome, 2025, <https://www.wantedinrome.com/news/the-day-michelangelos-pieta-was-vandalised-in-a-hammer-attack.html>, (Erişim Tarihi: 10/02/2025).

⁴⁶ Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 21 Nolu Genel Yorum, Belge No: E/C.12/GC/21, 21 Aralık 2009, <https://www.refworld.org/legal/general/cescr/2009/en/83710>, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

⁴⁷ Turhan, Mehmet: "Düşünce Özgürlüğü ve 1982 Anayasası", Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 4, 1988, s. 87.

onları kendi tercihleri doğrultusunda harekete geçirme hakkı olarak tanımlanabilir⁴⁸.

İfade özgürlüğü; bilgiye ulaşma özgürlüğü, kanaat oluşturma özgürlüğü ve düşünceyi açıklama özgürlüğü olmak üzere üç temel bileşenden meydana gelmektedir. Bu unsurlar birbirini bütünleyen bir yapıya sahiptir ve hep birlikte ifade özgürlüğünün bütününe teşkil etmektedir⁴⁹.

İfade özgürlüğü, başlıca uluslararası insan hakları belgelerinde temel bir hak olarak düzenlenmiştir. Bu çerçevede, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 19. maddesinde ifade özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Madde uyarınca herkes düşünce ve ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, bireyin düşünceleri nedeniyle rahatsız edilmemesini teminat altına almanın yanı sıra; ülke sınırlarıyla bağlı kalmaksızın, her türlü araçla bilgi ve düşünceleri araştırma, edinme ve yayma özgürlüğünü de içermektedir⁵⁰.

Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde ise ifade özgürlüğü, 19. maddede düzenlenmiştir. Bu maddeyle birlikte, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan düzenleme bağlayıcı bir nitelik kazandırılmış, özgürlük daha ayrıntılı bir biçimde kaleme alınmış ve hakkın hangi durumlarda sınırlandırılabileceği açıklığa kavuşturulmuştur⁵¹.

Maddenin birinci fıkrasında, hakkın mutlak olan boyutu şu şekilde ifade edilmiştir: "*Herkes, hiçbir müdahaleye maruz kalmaksızın kendi düşüncelerine sahip olma hakkına sahiptir.*" Maddenin ikinci fıkrasında ise bu düşünce ve kanaatlerin dışa vurulması ele alınmıştır. Buna göre, her birey ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak; ülke sınırları gözetilmeksizin, her türlü bilgi ve düşünceyi sözlü, yazılı, basılı ya da sanatsal biçimler de dahil olmak üzere kişinin tercih edeceği herhangi bir iletişim aracıyla araştırma, edinme ve başkalarına aktarma özgürlüğünü de kapsamına almaktadır⁵².

⁴⁸ **Tanör**, Bülent: Siyasi Düşünce Hürriyeti ve 1961 Türk Anayasası, Öncü Kitabevi, İstanbul 1969, s. 27.

⁴⁹ **Kaboğlu**, İbrahim Ö.: Özgürlükler Hukuku, Cilt: 1, 7. Baskı, İmge Yayınevi, İstanbul, Ekim 2013, s. 385.

⁵⁰ Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannamesi/>. (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁵¹ Birleşmiş Milletler, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020093321bm_05.pdf, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

⁵² Birleşmiş Milletler, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020093321bm_05.pdf, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

Söz konusu maddenin üçüncü fıkrasında ise ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasına ilişkin esaslar belirlenmiştir. Buna göre, bu hakka yönelik sınırlamalar ancak kanunla düzenlenmesi ve belirli meşru amaçları gerçekleştirmeye yönelik olması koşuluyla uygulanabilecektir⁵³.

Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 20. maddesinde ifade özgürlüğü ile insan onurunun korunması arasında bir denge kurulması hedeflenmiştir. Bu çerçevede, savaşı teşvik eden her türlü propaganda ile ulusal, ırksal veya dinsel düşmanlığı körükleyen ve ayrımcılığa, nefrete ya da şiddete tahrik eden ifadeler yasaklanmıştır⁵⁴.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AIHS) bakımından ise ifade özgürlüğü, Sözleşme'nin 10. maddesinde güvence altına alınmıştır. Maddenin birinci fıkrası uyarınca, herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamusal makamların müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğü ile haber ve düşünceleri edinme ve başkalarına ulaştırma özgürlüğünü de içermektedir⁵⁵.

Maddenin ikinci fıkrasında ise bu hakkın sınırlandırılmasına ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Buna göre, söz konusu özgürlüklerin kullanımı, maddede sayılan meşru amaçlara dayanılarak demokratik bir toplumda gerekli olan ve kanunla öngörülmuş bulunan birtakım sınırlamalara tabi tutulabilir⁵⁶.

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ifade özgürlüğü ise 13. madde kapsamında düşünce ve ifade özgürlüğü başlığı altında güvence altına alınmıştır. Maddenin birinci fıkrasına göre, her birey düşünce ve ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, ülke sınırları gözetilmeksizin; sözlü, yazılı, basılı, sanatsal ya da kişinin seçeceği herhangi bir araçla kullanılabilir. Aynı zamanda her türlü bilgi ve düşünceyi araştırma, edinme ve yayma özgürlüğünü de içermektedir⁵⁷.

⁵³ Birleşmiş Milletler, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020093321bm_05.pdf, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

⁵⁴ Birleşmiş Milletler, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020093321bm_05.pdf, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

⁵⁵ Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 4 Kasım 1950, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁵⁶ Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 4 Kasım 1950, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁵⁷ Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, 22 Kasım 1969, <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201144/volume-1144-i-17955-english.pdf>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

Maddenin ikinci fıkrasında ise ifade özgürlüğünün önceden sansüre tabi tutulamayacağı temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Bu hak, yalnızca kanunla öngörülmüş olması ve demokratik bir toplumda gerekli bulunması koşuluyla; başkalarının haklarına veya itibarına saygı gösterilmesi, ulusal güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık veya genel ahlakın korunması amaçları doğrultusunda sınırlandırılabilir⁵⁸.

Sözleşme'nin 20. Maddesinde ise ifade özgürlüğü korumasının dışında kalan ve kanunla yasaklanması gereken belirli ifade türleri sıralanmıştır. Bunlar arasında her türlü savaş propagandası ile ulusal, ırksal ya da dinsel nefreti, şiddeti veya ayrımcılığı teşvik eden söylemler yer almaktadır⁵⁹.

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'nda ifade özgürlüğü, Şartın 9. maddesi kapsamında ele alınmıştır. Bu hüküm, diğer bölgesel insan hakları sistemlerindeki düzenlemelere göre daha sınırlı bir güvence öngörmektedir. Maddenin birinci fıkrası herkes için bilgi edinme hakkını tanımlarken, ikinci fıkrası düşünceleri ifade etme ve yayma hakkını "*kanunlar ve düzenleyici kurallar çerçevesinde*" kullanılabilir bir hak olarak düzenlemektedir. Bu düzenleme, sözleşmeye taraf olan devletlere, ifade özgürlüğünü kendi iç hukukları yoluyla sınırlandırma konusunda geniş bir takdir alanı bırakmaktadır⁶⁰.

Sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri ifade özgürlüğü bakımından özellikle eko-vandalizm eylemleri merkeze alınarak ele alınmalıdır. Bu kapsamda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları da göz önünde bulundurularak protestocuların eylemlerinin ifade özgürlüğü kapsamında korunur nitelikte olup olmadığı tartışılmalıdır.

Öncelikle vurgulanmalıdır ki ifade özgürlüğünün kapsamı bakımından siyasi bir mesaj iletme amacı taşıyan fiziksel eylemler, protesto biçimleri ve sembolik gösteriler AİHS'nin 10. maddesi kapsamında korunmaktadır. Konuya ilişkin AİHM içtihatları da bu doğrultudadır⁶¹. Ancak bu tarz eylemlere

⁵⁸ Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, 22 Kasım 1969, <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201144/volume-1144-i-17955-english.pdf>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁵⁹ Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, 22 Kasım 1969, <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201144/volume-1144-i-17955-english.pdf>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁶⁰ Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı, 1 Haziran 1981, <https://au.int/en/treaties/african-charter-human-and-peoples-rights>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁶¹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Key Theme: Article 10 Expressive Conduct", 31 Ağustos 2025, <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/expressive-conduct>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

yönelik ifade özgürlüğünün Sözleşme'nin 10. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen gerekçelerle sınırlandırılması mümkündür⁶².

Yukarıda da ifade edildiği üzere eko-vandalizm eylemlerinin asıl hedefi sanat eserlerine yönelik hasar oluşturmak değil iklim değişikliği ve çevrenin korunması konularında bir mesaj aktarmaktır. Dolayısıyla, sanat eserlerine yönelik eylemler adeta sanatsal bir performans görünümü kazanmaktadır⁶³. Söz konusu eylemlerin güncelliği ve eylemcilerin iç hukuktaki yargılamalarının devam etmesi sebebiyle günümüzde doğrudan konuya ilişkin verilmiş bir AİHM kararı bulunmamaktadır. Bununla birlikte AİHM içtihadının, özellikle ifade özgürlüğünün sınırlandırılması rejimi bakımından ele alınarak yorumlanması yararlı olacaktır. Bu kapsamda, eko-vandalizm eylemleri özelinde ifade özgürlüğüne yönelik müdahalelerin demokratik bir toplumda gereklilik taşıyıp taşımadığı ve orantılılık ilkesine uygun olup olmadığı hususları değerlendirilecektir⁶⁴.

AİHM, belirli bir olayda ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale tespit ettiğinde, bu müdahalenin AİHS'nin 10. maddesinin ikinci fıkrasındaki koşullara uygunluğunu denetlemektedir. Bu denetim, üç aşamalı bir test aracılığıyla gerçekleştirilmekte olup bahsedilecek üç koşulun bir arada bulunması zorunludur. Bu koşullardan herhangi birinin eksikliği, ifade özgürlüğünün ihlal edildiği anlamına gelmektedir⁶⁵:

Bu çerçevede Mahkeme, ilk olarak ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin kanunla öngörülüp öngörülmediğini sorgulamaktadır. Sözleşme'nin 10. maddesi uyarınca, ifade özgürlüğüne yapılacak her müdahalenin dayanağı, açık ve ulaşılabilir nitelikte bir yasal düzenleme olmak zorundadır⁶⁶.

⁶² **Barendt**, Eric: Freedom of Speech, Oxford University Press, 2. Baskı, Oxford 2007, s. 78-85.

⁶³ **Udell**, s. 73; **Williams**, s. 581-582; **Porta**, Donatella Della: Protest, Culture and Society, Springer 2020, s. 25.

⁶⁴ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, **Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights: Freedom of expression**, 31 Ağustos 2022, <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/1680ad61d6>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁶⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, **Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights: Freedom of expression**, 31 Ağustos 2022, <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/1680ad61d6>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁶⁶ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, **Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights: Freedom of expression**, 31 Ağustos 2022, <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/1680ad61d6>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

İkinci olarak Mahkeme, söz konusu sınırlamanın Sözleşmede sayılan meşru amaçlardan birine yönelik olup olmadığını incelemektedir. Bu amaçlar arasında ulusal güvenlik, kamu düzeni ve başkalarının haklarının korunması gibi hedefler yer almaktadır⁶⁷.

Testin nihai aşamasında ise Mahkeme, sınırlamanın demokratik bir toplumda gereklilik arz edip etmediğini değerlendirmektedir. Soyut ve esnek bir kavram olan bu ölçüt, Mahkeme içtihadıyla zamanla somutlaşmış ve ifade özgürlüğüne getirilecek sınırlamaların en temel belirleyicisi konumuna gelmiştir. Mahkeme bu aşamada, müdahalenin demokratik bir toplum için zorunlu olup olmadığını; sınırlamanın amaca uygunluğu, ölçülü olması ve baskıcı bir nitelik taşıması gibi kriterler ışığında değerlendirmektedir⁶⁸. Pek çok davada nihai sonucu belirleyen ve ihlal kararlarının büyük ölçüde bu aşamada verildiği gözlemlenmektedir.

Eko-vandalizm eylemlerinin yorumlanmasında yol gösterici olabilecek kararlardan ilki Sinkova v Ukrayna başvurusuna ilişkin karardır. Olayda, Ukraynalı bir sanatçı olan başvuru, doğal gaz israfına dikkat çekmek amacıyla Ebedi Alev Anıtı üzerinde yumurta pişirerek bir performans sergilemiş, bu anı kayda alarak internet üzerinden paylaşmıştır. Bu eylem nedeniyle başvuru, mezara zarar verme suçundan mahkum edilmiştir⁶⁹.

Mahkeme, oy çokluğuyla ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine hükmetmiştir. Kararda, başvurunun düşüncelerini dile getirme hakkı bulunmakla birlikte, tercih ettiği yöntemin, anıtın ve savaş kurbanlarının hatırasının korunması şeklindeki meşru amacı ihlal ettiği belirtilmiştir. Buna karşılık, azınlık görüşü ise eylemin taşıdığı hicivsel boyuta ve anıta kalıcı fiziksel bir zarar verilmemiş olmasına vurgu yaparak eylemin ifade özgürlüğü kapsamında korunması gerektiğini ifade etmiştir⁷⁰.

⁶⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, **Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights: Freedom of expression**, 31 Ağustos 2022, <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/1680ad61d6>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁶⁸ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, **Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights: Freedom of expression**, 31 Ağustos 2022, <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/1680ad61d6>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁶⁹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sinkova v Ukrayna, Başvuru No: 39496/11, 2 Temmuz 2018, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-181210%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁷⁰ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sinkova v Ukrayna, Başvuru No: 39496/11, 2 Temmuz 2018, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-181210%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

Bu bağlamda değerlendirilmesi gereken bir diğer karar Handzhiyski v. Bulgaristan başvurusuna ilişkindir. Başvuruya konu olan somut olayda Blagoevgrad şehrinin merkez meydanında bulunan Dimitir Blagoev'in heykeli, kimliği belirsiz kişilerce kırmızı ve beyaza boyanarak Noel Baba'ya benzetilmiştir. Daha sonra olay yerine gelen başvuru Handzhiyski, heykelin başına kırmızı bir Noel Baba şapkası geçirmiş ve ayaklarının dibine üzerinde "istifa" yazılı beyaz bir bant bulunan kırmızı bir çuval koymuştur. Handzhiyski, aynı gün gözaltına alınmış ve holiganlık suçlamasıyla para cezasına çarptırılmıştır. Yerel mahkeme, eylemin ifade özgürlüğü sınırlarını aştığına ve bir siyasi parti kurucusunun heykeline saygısızlık olarak kabul edildiğine hükmetmiştir. AİHM, başvuru eyleminin siyasi ve hicivsel bir ifade biçimi olduğunu vurgulayarak eyleminin şiddet içermediğini ve heykele fiziksel bir zarar vermediğini ifade etmiştir. Mahkeme, söz konusu eylemin cezalandırılmasının demokratik bir toplumda gerekli olmadığını belirterek başvuru eyleminin ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir⁷¹.

Konuya ilişkin incelenmesi gereken bir diğer önemli karar ise Tatár ve Fáber v. Macaristan davasıdır. Söz konusu olayda, Macar aktivistler ulusun "kirli çamaşırlarını" simgelemek amacıyla, tarihi bir anıt olarak kabul edilen parlamento binasının çevresindeki çite çamaşır asmışlardır. AİHM, bu eylemin ifade özgürlüğü kapsamında korunması gerektiğine ve anıtta kalıcı bir hasar meydana gelmediği için verilen para cezasının, AİHS'nin 10. maddesini ihlal ettiğine hükmetmiştir. Mahkeme bu kararında, şiddet içermeyen sembolik protestoların, demokratik bir toplumda ifade özgürlüğünün ayrılmaz ve korunması gereken bir parçası olduğunu vurgulamıştır⁷².

Bu bağlamda ele alınması gereken bir diğer AİHM kararı ise Mariya Alekhina v. Rusya başvurusudur. Olayda başvuru, Moskova'daki Kurtarıcı İsa Katedrali'nin sunağı önünde, dini töreni kesintiye uğratmadan yaklaşık bir dakika süren bir protesto şarkısı söylemiş ve bu anı kayda alarak internet ortamında paylaşmıştır. Rusya mahkemeleri tarafından başvurucuya Ceza Kanunu'nun 213. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iki yıl hapis cezası verilmiştir. Rusya, katedralin yalnızca dini bir mekan olmadığını, aynı zamanda ulusal kültürel mirasın bir simgesi olduğunu ileri sürmüştür. Bu argüman,

⁷¹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Handzhiyski v. Bulgaristan, Başvuru No: 10783/14, 6 Nisan 2021, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-209033%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁷² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Tatár ve Fáber v. Macaristan, Başvuru No: 26005/08 ve 26160/08, 12 Eylül 2012, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-111421%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin haklılığını temellendirmek için kullanılmıştır.

AİHM ise ihlal kararında, özellikle iki yıllık hapis cezasının, eylemin kısa süreli, sembolik ve şiddet içermeyen niteliği karşısında aşırı ve orantısız olduğuna dikkat çekmiştir. Mahkeme, devletin dini duyguları ve kamu düzenini koruma amacını meşru görmekle birlikte, verilen cezanın demokratik bir toplumda gereklilik taşımadığı sonucuna varmıştır⁷³.

Bu kararlar ışığında son yıllarda kültürel miras niteliğindeki sanat eserlerine yönelik eko-vandalizm eylemleri değerlendirilmelidir. Bu hususta tartışılması gereken ilk konu eko-vandalizm eylemlerinin şiddet içermeyen sembolik protesto eylemleri olarak kabul edilip edilemeyeceğine ilişkindir. Kültürel miras niteliğindeki sanat eserlerine yönelik gerçekleştirilen bu protestolar, eğer kalıcı bir tahribata yol açmıyor ve şiddet içermiyorsa, ilke olarak ifade özgürlüğü güvencesi altında değerlendirilmelidir.

Bununla birlikte kültürel miras niteliğindeki sanat eserlerinin geri döndürülemez bir zarar görmesi riski kültürel mirasın korunması meşru amacı ile ifade özgürlüğünün kısıtlanması düşüncesini güçlendirmektedir. AİHM de orantılılık testi açısından içtihadında kültürel mirasa ve anıtlara yönelik zarar verici eylemlerin cezalandırılmasını orantılı bulmaktadır. Dolayısıyla eko-vandalizm eylemleri açısından eylemin sanat eserine kalıcı bir zarar verme riski taşıması, toplumun kutsal saydığı veya kimliksel bir değer atfettiği eserler bakımından bu hassasiyetleri kasten tahrik edecek şekilde kullanılması, eylemin esere erişimi engellemesi gibi hususlar ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmemelidir.

III. KARŞILAŞTIRMALI HUKUK UYGULAMALARI VE YARGI KARARLARI

Müze protestoları açısından hükümetler ve mahkemeler, eko-vandalizm eylemlerine karşı gün geçtikçe daha sertleşen bir tutum benimsemektedir. Bu durum, kimi yazarlarca ifade özgürlüğünün ve protesto hakkının “kriminalizasyonu” olarak nitelendirilse de kimi yazarlarsa kamu düzeninin ve kültürel mirasın korunmasının daha üst bir yarar olduğunu savunmaktadır⁷⁴.

⁷³ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Mariya Alekhina v. Rusya, Başvuru No: 38004/12, 17 Haziran 2018, <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-184666%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 01/12/2025).

⁷⁴ **Badger**, Billy: “The artist as a political vandal and moral witness: Lucienne Rickard’s Extinction Studies”, *JOURNAL OF AESTHETICS & CULTURE*, Cilt: 17, 2025, s. 3; **Udell**, s. 63.

İklim protestoları odaklı vandalizm eylemlerinin sıkça görüldüğü ülkeler, kendi sınırları içindeki sanat eserlerini güvence altına almak için çeşitli önlemler almış ya da bu tür protestoları yargısal süreçlere taşımıştır. Söz konusu ülkelerin bu eylemlere karşı kayda değer ölçüde ağır yaptırımlara başvurduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Just Stop Oil eylemlerinin odağında yer alan Birleşik Krallık, en sert yaptırım kararların verildiği ülkelerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Bu kapsamda Londra'daki Ulusal Galeri'de Van Gogh'un "Ayçiçekleri" tablosuna domates çorbası fırlatan Phoebe Plummer ve Anna Holland'ın yargılandığı dava önemli bir örnek oluşturmaktadır. Söz konusu davada sanıkların eylemlerine gerekçe olarak gösterdiği iklim krizinin aciliyeti argümanını dikkate alınmamış; duruşmalar boyunca jüri önünde iklim değişikliği, buzulların erimesi ya da küresel ısınma gibi konuların dile getirilmesine izin verilmemiştir. Yargılama neticesinde mahkeme, tablonun çerçevesinde meydana gelen hasarın, ifade özgürlüğü kapsamında hoş görülebilecek sınırların ötesine geçtiğine hükmetmiş ve aktivistler sırasıyla 20 ay ve 24 ay hapis cezasına çarptırılmıştır⁷⁵.

Söz konusu mahkûmiyet kararları, şiddet içermeyen bir protesto eylemi için fazla ağır olduğu gerekçesiyle temyize götürülmüştür. Temyiz mercii, sanıkların vicdani saiklerinin bütünüyle dışlamasını hukuka aykırı bulmakla birlikte ifade özgürlüğüne yönelik bir değerlendirmede bulunmamıştır. Temyiz incelemesi sonucunda sanıkların saiklerinin kararda dikkate alınmaması sebebiyle cezaların indirilmesine karar verilmiştir⁷⁶.

Eko-vandalizm eylemlerine karşı ulusal düzeyde alınan önlemler kapsamında İtalya Parlamentosu, Mayıs 2023'te bu konuyu düzenleyen özel bir yasayı kabul etmiştir. Yasa, çevre protestosu amacıyla kültürel miras eserlerine zarar veren ya da zarar verme potansiyeli taşıyan kişilere 10.000 ila 60.000 Euro arasında para cezası verilmesini öngörmektedir. Düzenleme, yalnızca fiili zararı değil, zarar riski doğuran davranışları da cezalandırma kapsamına almaktadır. Yasanın gerekçesinde, kültürel mirasın kamu yararına korunması gerekliliği ve bu mirasın korunmasının çevrenin korunması kadar hayati olduğu vurgulanmaktadır. Ancak yasa, orantılılık ilkesiyle bağdaşmadığı gerekçesiyle eleştirilmektedir⁷⁷.

⁷⁵ United Kingdom Supreme Court, R v Hallam and others, UKSC/2025/0096, <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2025-0096>.

⁷⁶ United Kingdom Supreme Court, R v Hallam and others, UKSC/2025/0096, <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2025-0096>.

⁷⁷ **Luciani**, Massimo: "Libertà di manifestazione del pensiero e limiti costituzionali", *Giurisprudenza Costituzionale*, 2023, s. 45.

Luciani, ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasında orantılılık ilkesinin esas alınması gerektiğini belirterek, bu düzenlemenin doğrudan bir zarara yol açmayan sembolik eylemleri de cezalandırması nedeniyle ifade özgürlüğü ihlallerine zemin hazırlayacağını dile getirmiştir. Ayrıca, kültürel mirasa erişim hakkının da tıpkı ifade özgürlüğü gibi bir insan hakkı olduğunu vurgulamış ve bu iki hak arasında daha dengeli bir ilişki kurulması gerektiğini ifade etmiştir⁷⁸.

Eko-vandalizme yönelik en sembolik yargılamalardan bir diğeri biri Vatikan'da gerçekleşmiştir. 2022 yılında Ultima Generazione üyesi iki aktivist, ellerini Vatikan Müzelerinde sergilenen antik Laocoön heykelinin mermer kaidesine yapıştırmıştır. Aktivistler, heykelin kendisine zarar vermediklerini, kaidenin modern bir ekleme olduğunu savunsalar da bu savunmaları kabul edilmemiştir. Mahkeme süreci sonunda aktivistler 9 ay hapis cezasına çarptırılmış ve yaklaşık 28.000 Euro tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir. Kararda, heykelin paha biçilemez tarihsel ve sanatsal değere sahip bir kültürel miras ögesi olması ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir. Ayrıca mahkeme, aktivistlerin iklim krizine dair motivasyonlarını hafifletici bir sebep olarak görmeyi reddetmiştir⁷⁹. Bu karar, kültürel miras niteliğindeki sanat eserlerinin eserlerin politik birer protesto aracı olarak kullanılmasının, ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesinden kaçınıldığı yönünde net bir sinyal olmuştur.

Benzer bir şekilde Amerika'da görülen bir davaya 2023 yılında Washington Ulusal Sanat Galerisi'nde Edgar Degas'ın "Küçük Dansçı" heykelinin koruyucu camına boya süren Timothy Martin'in protesto eylemi konu olmuştur. Martin bu eylemi neticesinde 2025 yılında 18 ay hapis cezasına çarptırılmıştır⁸⁰. Söz konusu karar protesto eyleminin şiddet içermemesi ve söz konusu esere zarar verme ihtimali bulunmaması sebebiyle eleştiriye açıktır. Zira bu karar ABD yargısının da eko-vandalizm eylemlerini protesto özgürlüğünden bağımsız değerlendirdiğini ve adeta bir sıfır tolerans politikası benimsediğini göstermektedir⁸¹.

⁷⁸ Luciani, s. 45.

⁷⁹ Vatican Museums Trial (Ultima Generazione Activists), https://www.climatecasechart.com/document/vatican-museums-trial-ultima-generazione-activists_1b63, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁸⁰ United States District Court for the District of Columbia, Amerika Birleşik Devletleri v Martin, 25 Mayıs 2023, https://www.climatecasechart.com/collections/united-states-v-martin_4867e8, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁸¹ Ho, Karen K.: "Climate Activists Charged After Protest at National Gallery of Art", ARTnews, 26 Mayıs 2023, <https://www.artnews.com/art-news/news/climate-activists->

Bu kapsamda incelenmesi gereken bir diğer karar Almanya merkezli Letzte Generation grubunun Potsdam'daki Barberini Müzesi'nde Monet'in "Saman Yığınları" tablosuna patates püresi sürmelerine ilişkindir. Eylem sonrasında müze yönetimi ve restoratörler tarafından yapılan ilk incelemelerde, tablonun önündeki koruyucu camın boya katmanını tamamen koruduğu tespit edilmiştir. Ancak patates püresinin viskoz yapısı, 19. yüzyıldan kalma orijinal altın varaklı çerçevenin oyuklarına sızarak ciddi bir hasara yol açmıştır⁸². Potsdam Savcılığı, Alman Ceza Kanunu'nun 304. maddesi uyarınca "kamuya zarar veren mala zarar verme" (gemeinschädliche Sachbeschädigung) suçlamasını gündeme getirmiştir. Bu suçlama, kültürel mirasın korunması amacıyla daha ağır yaptırımlar öngörmektedir. Suçun sabit görülmesi durumunda üç yıla kadar hapis cezası söz konusu olabilmektedir. Şubat 2026 itibarıyla mahkeme süreci devam etmektedir. Henüz nihai bir mahkumiyet kararı verilmemiştir ancak davanın kabul edilmiş olması, sanıklar için hapis cezası riskini ciddi şekilde artırmıştır⁸³. Bu hususta dikkat çekici olan bir diğer konu bu dava sonrasında Letzte Generation grubunun bir suç örgütü olarak soruşturmaya başlanmasıdır. 2023 yılında ülke çapındaki yapılan baskınlar ve banka hesaplarının dondurulması gibi eylemler Avrupa'da demokratik bir toplumda aktivizmin kriminalize edilmesi tartışmalarının alevlenmesinde etkili olmuştur⁸⁴.

Fransa ve Hollanda yargı makamları ise konuya ilişkin daha ılımlı bir yaklaşımla ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda incelenmesi gereken olaylardan ilki 10 Şubat 2024 tarihinde Riposte Alimentaire üyesi iki aktivistin Claude Monet'in 1872 tarihli "Le Printemps" (İlkbahar) eserine çorba fırlatmasına ilişkindir. Aktivistler kültürel mirasa zarar verme suçlamasıyla yargılanmışlardır. İlk derece mahkemesi 18 Haziran 2024 tarihinde eylemin barışçıl protesto niteliğinde olması sebebiyle sanıkların beraatine karar vermiştir⁸⁵. Söz konusu karar üst mahkeme tarafından bozulmuş, aktivistler 300 euro para cezasına çarptırılmıştır⁸⁶.

---

charged-degas-little-dancer-exhibit-national-gallery-of-art-1234669825, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁸² Museum Barberini, "Statement zum Vorfall am 23. Oktober im Museum Barberini", <https://www.museum-barberini.de/de/newsletter/10280/?preview>, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

⁸³ <https://rsw.beck.de/aktuell/daily/meldung/detail/strafprozess-1g-potsdam-letzte-generation-kriminelle-vereinigung>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁸⁴ **Kuznetsov**, Dmitrii: "Adjudicating Climate Protest as a Tool of Modern Republicanism", *Jus Cogens, Cilt: 7*, 2025, s. 200-203.

⁸⁵ Clémence Depresle, "Jet de soupe aux Beaux-Arts de Lyon : les deux activistes relaxées", *Petit Bulletin Lyon*, 5 Juillet 2024, <https://www.petit-bulletin.fr/article-75807->

Benzer şekilde 28 Ocak 2024'te iki aktivist, Louvre Müzesi'nde kurşun geçirmez camla korunan Mona Lisa tablosuna balkabağı çorbası fırlatmıştır. Mahkeme eserin fiziksel olarak zarar görmemiş olması gerekçesiyle eylemcileri suçlu bulmakla birlikte bir hayır kurumunda kamu yararına çalışma cezasına çarptırmıştır⁸⁷.

Fransa'da gerçekleşen bir diğer eylemde 1 Haziran 2024'te Rachel isimli bir aktivist, Musée d'Orsay'da sergilenen Monet'nin "Les Coquelicots" (Gelincikler) tablosunun koruyucu camına apokaliptik bir gelecek tasviri içeren yapışkan bir poster yapıştırmıştır. Eylemci kamu yararına tahsis edilmiş bir mala zarar verme suçlamasıyla yargılanmıştır. 21 Ocak 2025 tarihinde açıklanan mahkeme kararında esere kalıcı bir zarar verilmediği ve eylemin sembolik niteliği göz önüne alınarak sanığın beraatine karar verilmiştir⁸⁸. Bu kararlarda görüldüğü üzere Fransız yargısı, eko-vandalizm eylemlerini sembolik bir protesto olarak kodlamış ve ağır yaptırımlar uygulamaktan kaçınmıştır.

Hollanda açısından ise Just Stop Oil Belgium grubuna bağlı üç aktivist tarafından gerçekleştirilen eylem incelemeye değerdir. Eylem Vermeer'in ünlü "İnci Küpeli Kız" tablosuna aktivistlerden birinin başını eseri koruyan cam panele yapıştırmasıyla başlamıştır. Hemen ardından diğer aktivist eserin üzerine domates sosu boşaltmış ve ardından kendi elini tablonun yanındaki yeşil ipek kaplı duvara yapıştırmıştır. Üçüncü aktivist ise tüm süreci iki kamera ile kayıt altına alarak görüntülerin sosyal medyada anında yayılmasını sağlamıştır⁸⁹. Eylem sonrasında yapılan incelemelerde eserin koruyucu cam

jet-de-soupe-aux-beaux-arts-de-lyon-les-deux-activistes-relaxees.html, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

⁸⁶ AFP, "France : amende en appel pour avoir aspergé un Monet de soupe", La Libre Belgique, 14 Janvier 2025, <https://www.lalibre.be/dernieres-depeches/2025/01/14/france-amende-en-appel-pour-avoir-asperge-un-monet-de-soupe-EATNUVYS2ZHRVINZ7YJ6SXUREI/>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁸⁷ AFP, "Soupe sur la vitre de la Joconde : les deux militantes écologistes devront verser une contribution citoyenne", France Info, 29 Janvier 2024, https://www.franceinfo.fr/culture/arts-expos/louvre/soupe-sur-la-vitre-de-la-joconde-les-deux-militantes-ecologistes-devront-verser-une-contribution-citoyenne_6332701.html, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁸⁸ AFP, "Relaxe de la militante écologiste qui avait recouvert d'un autocollant un tableau de Monet au musée d'Orsay", GoodPlanet Mag, 21 Janvier 2025, <https://www.goodplanet.info/2025/01/21/relaxe-de-la-militante-ecologiste-qui-avait-recouvert-dun-autocollant-un-tableau-de-monet-au-musee-dorsay/>. (Erişim Tarihi: 10/02/2026).

⁸⁹ Council of Australasian Museum Directors, "Artworks Attacked by Climate Activists", <https://camd.org.au/artworks-attacked-by-climate-activists-2022/>, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

sayesinde fiziksel bir zarar görmediği ancak sergilendiği yapısal unsurlar üzerinde önemli hasarlar bulunduğu tespit edilmiştir.

İlk derece mahkemesi, aktivistlerin eylemini kabul edilemez olarak nitelerek her iki sanığı da iki ay hapis cezasına çarptırmış, bu cezanın bir ayını iki yıl süreyle ertelemiştir. Kararda cezanın protesto hakkını engellemek için değil, eylemin yönteminin hukuksuzluğu nedeniyle verildiğini belirtmiştir⁹⁰. Üst mahkeme ise sanıkların mülke zarar verme ve kamuya açık alanda şiddet uygulama suçlarını işlediklerini onaylamıştır. Ancak, ceza miktarının belirlenmesinde AİHS'nin ifade özgürlüğünü düzenleyen 10. Maddesi ve toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlüğünü düzenleyen 11. Maddeleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda Mahkeme şu tespitlerde bulunmuştur⁹¹:

Devletin verdiği ceza, demokratik bir toplumda meşru bir amacı gerçekleştirmek için gerekli olandan fazla olmamalıdır. Mahkeme, sanıkların tutuklu kaldıkları 23 günlük sürenin, işlenen fiilin ağırlığına kıyasla yeterince sarsıcı bir yaptırım olduğuna hükmetmiştir. Hapis cezasının devam ettirilmesinin toplumdaki diğer bireylerin barışçıl protesto haklarını kullanmalarını engelleyecek “caydırıcı bir etki” yaratma riski taşıdığı belirtilmiştir. Mahkeme, aktivistlerin eylem öncesinde eserin tuvaline zarar vermemek için ön inceleme yaptıklarını ve niyetlerinin esere zarar vermek olmadığını vurgulamıştır. Bu nedenle mahkeme, sanıkların suçlu olduklarını sabit bulmasına rağmen ceza verilmemesine karar vermiştir⁹².

Hollanda mahkemelerinin bu hak temelli ve yumuşak yaklaşımı benzer eylemlerin gerçekleştiği Birleşik Krallık yargı pratikleriyle taban tabana zıt niteliktedir. Bu durum Avrupa ölçeğinde sanat eserlerine yönelik özellikle eko-vandalizm eylemlerine yönelik hukuki tutumlarda derin bir bölünmenin varlığını göstermektedir.

Sanat eserlerine ilişkin güncel vandalizm eylemleri ve yargılama süreçleri aktarılan yargı kararları kapsamında incelendiğinde konuya ilişkin şu çıkarımların yapılması mümkündür: İklim aktivistlerinin temel argümanlarından biri olan zorunluluk hali argümanı birçok hukuk sisteminde dar yo-

⁹⁰ Gerechtshof Den Haag, 11 maart 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:344, <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:GHDHA:2024:344>, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

⁹¹ Gerechtshof Den Haag, 11 maart 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:344, <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:GHDHA:2024:344>, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

⁹² Gerechtshof Den Haag, 11 maart 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:344, <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:GHDHA:2024:344>, (Erişim tarihi: 10/02/2026).

rumlanmaktadır⁹³. Özellikle Birleşik Krallık ve ABD mahkeme kararlarında sanat eserine zarar verme riski taşıyan eylemlerin bu kapsamda değerlendirilmediği ifade edilmiştir. Bununla birlikte iklim krizinin görünürlüğü arttıkça tehlikenin yakınlığı unsurunun daha geniş yorumlanarak bu savunmaların kabul edilebilirliğinin artacağını savunan görüşler mevcuttur⁹⁴.

Eko-vandalizm eylemlerinde araçsallaştırılan sanat eserleri toplumların tarihsel sürekliliğini, kimliğini ve insanlığın ortak hafızasını temsil eden kültürel miras öğeleridir. Bu sanat eserlerinin zarar görmesi ve tahrip edilmesi yukarıda da bahsedildiği gibi kültürel yaşama katılma hakkı bakımından önemli sonuçlar doğuracaktır. Kültürel miras niteliğindeki bu eserlerin korunması ile insan hakları arasındaki bağlantı, insanlığın kolektif hafızasının, kimliğinin ve onurunun korunması ortak hedefinde temellenmektedir. Bu sanat eserlerine yönelik her türlü zarar, tahrip veya erişim engeli, yalnızca maddi bir kayıp değil, aynı zamanda bireylerin ve toplulukların temel insan haklarının ihlali anlamına gelmektedir⁹⁵.

Bu sebeple modern hukuk sistemlerinde sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri bakımından devletin sorumluluğu tartışılmalıdır. Özellikle insan hakları hukukunda, devletin yükümlülüklerinin yalnızca doğrudan müdahalelerle sınırlı olmadığı anlayışı giderek daha fazla kabul görmektedir. Klasik yaklaşımın ötesinde, devletin yalnızca kendi eylemleriyle hak ihlali yapması değil; aynı zamanda yetki alanındaki bireyleri, üçüncü kişilerin hak ihlallerine karşı yeterince koruyamaması durumunda da sorumluluğunun doğabileceği görüşü yaygınlaşmaktadır⁹⁶. Kültürel miras niteliğindeki sanat

⁹³ Zorunluluk halinin iklim savunması konusunda kullanımına ilişkin detaylı bilgi için bkz. **Çırak Karalı**, Ezgi: “İklim Savunması Zorunluluk Hali Kapsamında Değerlendirilebilir mi?: ABD, Almanya ve İsviçre Mahkemelerinin Kararları Işığında Bir Değerlendirme”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 2, 2024, s. 116-120.

⁹⁴ **Forte, A./Ulbricht, A.**: “‘Vandals’, ‘idiots’ and ‘completely deranged’! Exploring political responses to climate activism in Germany and Italy”, *European Politics and Society*, 2025, s. 1-14.

⁹⁵ **Ziegler**, Katja: “Cultural Heritage and Human Rights”, *La Salvaguardia Dei Beni Culturali Nel Diritto Internazionale*, Ed. Giuffrè Milano, University of Oxford Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series, 2007, s. 1; **Çeliktaş Türkbay**, Özge: “Kültürel Mirasın Korunmasının İnsan Hakları Hukuku ile İlişkisi ve Kültürel Miras Hakkı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 2, 2021, s. 1443-1445; **Halbwachs**, Maurice: *Kolektif Bellek*, Pinhan, İstanbul 2018, s. 32.

⁹⁶ **Ridings**, Penelope: “Due Diligence in International Law”, *CAHDI*, 26 Eylül 2025, <https://rm.coe.int/due-diligence-in-international-law-presentation-to-cahdi-september-202/488028e29e>; **Ollino**, Alice: *Due Diligence Obligations in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2022, s. 187-231; **Shaw**, Malcolm N: *International Law*, 6. Baskı New York, Cambridge University Press, 2008, s. 721-724;

eserlerinin korunmasının, başta kültürel yaşama katılma hakkı olmak üzere pek çok insan hakkının ayrılmaz bir parçası olduğu dikkate alındığında, bu sorumluluk anlayışı ayrı bir önem kazanmaktadır.

İnsan hakları mahkemelerinin yerleşik içtihadına göre, bir devlet, kendi iç hukuk düzeninde insan haklarını ve temel özgürlükleri yeterli düzeyde güvence altına almamışsa⁹⁷ veya bireyleri üçüncü kişilerin hak ihlallerine karşı korumak için makul ve elverişli tedbirleri almakta yetersiz kalmışsa⁹⁸, bu durumda sorumluluğu doğabilecektir.

Sanat eserlerinin vandalizm eylemlerine karşı korunması bakımından devletin yükümlülüğü, sahip olduğu teknolojik, ekonomik ve kurumsal imkanlar dahilinde, riskleri öngörmesini ve bu riskleri bertaraf etmek için sorumlu bir hükümetten beklenen dikkati göstermesini gerektirmektedir⁹⁹. Sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemlerinin bir insan hakları konusu olması konuya dair devlet sorumluluğunu güçlendirmektedir.

Devletlerin koruma ve özen yükümlülüğünün yanı sıra sanat eserlerine yönelik vandalizmle mücadele ulusal sınırları aşan bir koordinasyon gerektirmektedir. Eko-vandalizm müze protestolarının ülkelere yansımalarındaki uygulama farklılıklarının bu alanda da bir standart uygulama belgesine büyük ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda UNESCO ve ICOM gibi kuruluşların, sanat eserlerine yönelik eylemler için küresel bir “cezai rehber” oluşturması, ülkeler arasındaki aşırı ceza farklılıklarının minimize edilmesini sağlamak yolunda önemli bir adım olacaktır.

Klasik vandalizmden farklı olarak eko-vandalizm kapsamında müze protestoları, sanat eserlerini tahrip etmek için değil, onları birer medya mecrası olarak kullanmak için hedef almaktadır. Bu bağlamda ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamanın ağırlığı kültürel mirasa verilen zararla orantılı olmalıdır. Sanat eserlerine yönelik eko-vandalizm eylemleri, esere fiziksel zarar verdiği, eserin değerini zedelediği, onu saygısızca bir nesneye indirgediği ve toplumun ortak kültürel kimliğine zarar verdiği ölçüde, ifade özgürlüğünün korumasından mahrum kalmaktadır.

Shelton, Dinah: “Private Violations, Public Wrongs and the Responsibilities of States”, Fordham International Law Journal, Cilt: 23, Sayı: 13, 1989, s. 21-23.

⁹⁷ AİHM, X ve Y v Hollanda, Başvuru No: 8978/80, 26 Mart 1985, https://hudoc-echr-coe-int.translate.google.com/fre?i=001-57603&_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc.

⁹⁸ AİHM, Ärzte Für das Leben v Avusturya, Başvuru No: 10126/82, 21 Haziran 1988, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57558>.

⁹⁹ **Ollino**, s. 188.

SONUÇ

Bu çalışmada sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri, özellikle 2022 yılından itibaren yoğunlaşan eko-vandalizm olgusu özelinde insan hakları hukuku perspektifinden incelenmiştir. Yapılan inceleme, meselenin salt bir mala zarar verme sorunu olmadığını, aksine kültürel yaşama katılma hakkı ve ifade özgürlüğü başta olmak üzere çok katmanlı bir hak örüntüsünü ilgilendirdiğini açığa çıkarmıştır.

Eko-vandalizm eylemleri geleneksel vandalizm kalıplarından önemli ölçüde ayrılmaktadır. Taktiksel vandalizmle benzerlikler taşımakla birlikte bu eylemlerin temelinde zarar verme kastından çok iletişimsel ve performatif bir amaç yatmaktadır. Aktivistlerin cam koruması altındaki eserleri bilinçli olarak tercih etmeleri, restorasyon uzmanlarına danışmaları, çözünebilir malzemeler kullanmaları ve eylemlerini önceden hazırlanmış bir manifesto eşliğinde kayda almaları, söz konusu eylemlerin asli gayesinin esere zarar vermek değil iklim krizine yönelik kamusal bir farkındalık yaratmak olduğunu göstermektedir¹⁰⁰. Bu tespit, eko-vandalizm eylemlerinin hukuki nitelendirilmesinde belirleyici bir öneme sahiptir.

İnsan hakları hukuku açısından yapılan değerlendirmede, eko-vandalizm olgusunun birbiriyle çatışma potansiyeli taşıyan iki temel hak kümesini karşı karşıya getirdiği görülmüştür. Bir yanda, sanat eserlerine erişim bakımından İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 27. maddesi ve Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 15. maddesinin (a) bendinde güvence altına alınan kültürel yaşama katılma hakkı bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin 2009 tarihli 21 nolu Genel Yorumunda somutlaştırıldığı üzere bu hak; katılım, erişim ve katkı unsurlarını bir arada gerektirmektedir. Sanat eserlerine yönelik vandalizm eylemleri, eserin doğrudan tahrip edilmesi veya erişime kapatılması yoluyla bu hakkın doğrudan ihlali sonucunu doğurabileceği gibi; müzelerin güvenlik önlemlerini artırması ve erişimi kısıtlaması yoluyla dolaylı bir ihlale de yol açabilmektedir.

Diğer yanda ise eylemcilerin hakları bakımından AİHS'nin 10. maddesi ve Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 19. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü bulunmaktadır. AİHM içtihadında da teyit edildiği üzere, siyasi bir mesaj iletme amacı taşıyan sembolik eylemler ve fiziksel protesto biçimleri ifade özgürlüğü kapsamında korunmaktadır.

¹⁰⁰ Udell, s. 70.

Bu iki hak kümesinin çatıştığı noktada, orantılılık ilkesi belirleyici bir rol üstlenmektedir. Çalışma kapsamında incelenen AİHM kararları, bu dengenin nasıl kurulması gerektiğine ilişkin yol gösterici niteliktedir. Bu kararlar uyarınca sanat eserlerine yönelik eko-vandalizm eylemlerinin sanat eserine kalıcı bir zarar vermemesi, şiddet içermemesi ve barışçıl bir protesto niteliğinde olması halinde bu eyleme yönelik yaptırımın orantılılığı ve demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı ifade özgürlüğü kapsamında somut olayın koşullarına göre titizlikle değerlendirilmelidir.

Karşılaştırmalı hukuk incelemesi, eko-vandalizm eylemlerine yönelik ulusal yaklaşımlar arasında derin bir bölünmenin varlığını ortaya koymuştur. Birleşik Krallık yargısı, Van Gogh'un Ayçiçekleri tablosuna çorba fırlatan aktivistlere 20 ve 24 ay hapis cezası vermiş ve ifade özgürlüğü argümanını devre dışı bırakmıştır. Benzer şekilde ABD, Vatikan ve İtalya'da da ağır yaptırımlar yönünde bir eğilim görülmektedir. Buna karşılık Hollanda ve Fransa mahkemelerinin kararları tamamen farklı bir yaklaşım göstermektedir. Bu karşılaştırmalı tablo, benzer hatta birebir aynı sayılabilecek nitelikteki eylemlerin farklı ülkelerde cezasızlıktan ağır hapis cezalarına uzanan geniş bir yelpazede değerlendirildiğini göstermektedir. Bu durum, eko-vandalizm eylemlerinin hukuki nitelendirilmesinde Avrupa ölçeğinde dahi bir uzlaşımın bulunmadığını ve bu alanın insan hakları perspektifi açısından ciddi bir normatif boşluk içerdiğini göstermektedir.

Bu bağlamda, eko-vandalizm eylemleri geleneksel vandalizm suçundan kavramsal düzeyde ayrıştırılmalıdır. Bu eylemlerin performatif ve iletişimsel nitelikleri dikkate alındığında, bunları salt mala zarar verme çerçevesinde değerlendirmek haklar arası dengenin kurulması açısından yetersiz kalmaktadır. Yargı organları, bu eylemleri nitelendirirken eylemin arkasındaki kasıt, gerçekleştirme biçimi, esere verilen fiili zararın varlığı ve ölçüsü ile eylemin taşıdığı kamusal mesajı bir bütün olarak değerlendirmelidir.

Eko-vandalizm eylemlerine yönelik yaptırımların belirlenmesinde orantılılık ilkesi ifade özgürlüğü bakımından titizlikle uygulanmalıdır. Şiddet içermeyen, esere kalıcı bir zarar vermeyen ve siyasi bir mesaj taşıyan eylemlere yönelik ağır hapis cezaları, Hollanda mahkemesinin de isabetle tespit ettiği üzere, toplumda barışçıl protesto hakkının kullanımı üzerinde caydırıcı bir etki yaratma riskini taşımaktadır. Bununla birlikte, orantılılık ilkesinin sınırsız bir hoşgörüyü gerektirmediği de vurgulanmalıdır. Eylemin sanat eserine geri dönülemez bir zarar verme riski taşıması, toplumun kimliksel değer atfettiği eserlere yönelik hassasiyetleri kasten tahrik edecek biçimde gerçekleştirilmesi veya esere erişimi fiilen engellemesi hallerinde, ifade özgürlüğü korumasının sınırlarına ulaşıldığı kabul edilmelidir.

Devletlerin sanat eserlerini vandalizm eylemlerine karşı koruma yükümlülüğü, yalnızca cezai yaptırım mekanizmalarıyla sınırlı tutulmamalıdır. Kültürel yaşama katılma hakkının etkin bir biçimde güvence altına alınabilmesi, devletlerin önleyici tedbirler almasını, müzelerin güvenlik altyapılarını güçlendirmesini ve aynı zamanda bu tedbirlerin eserlere kamusal erişimi orantısız biçimde kısıtlamamasını gerektirmektedir. Çalışmada da gösterildiği üzere, vandalizm tehdidine karşı alınan aşırı güvenlik önlemleri, eserlere fiziksel yakınlıktan deneyimlemeye kadar kültürel erişimin niteliksel olarak zayıflamasına yol açabilmektedir.

Ülkeler arasındaki aşırı yaptırım farklılıkları, bu alanda uluslararası düzeyde bir standart oluşturulması ihtiyacını açıkça ortaya koymaktadır. UNESCO ve ICOM gibi uluslararası kuruluşların, sanat eserlerine yönelik protesto eylemlerinin hukuki değerlendirmesine rehberlik edecek ilkeler geliştirmesi hem kültürel mirasın korunmasının hem de ifade özgürlüğünün etkin biçimde güvence altına alınmasını sağlayacak bir ortak zemin oluşturabilecektir.

KAYNAKÇA

- Adalsteinson, R./Thorhallson, P.:** “Article 27”, The Universal Declaration of Human Rights: A Common Standard of Achievement, Ed. Gudmundur Alfredsson ve Asbjorn Eide, Martinus Nijhoff Publishers, Hague, 1999.
- Akad, Mehmet/Vural Dinçkol, Bihterin/Bulut, Nihat:** Genel Kamu Hukuku, Der Kitabevi, 21. Baskı, İstanbul 2025.
- Andrews, Kehinde:** “Preface”, Rhodes Must Fall: The Struggle to Decolonise the Racist Heart of Empire, (Ed. Roseanne Chantiluke/Brian Kwoba/Athinangamso Nkopo), Zed Books, Londra 2018, s. ix-xiv.
- Bacharach, Sondra:** “Art, Ethics, and Vandalism”, The Oxford Handbook of Ethics and Art, Ed. James Harold, Oxford Academic, 2023, s. 643-659.
- Badger, Billy:** “The artist as a political vandal and moral witness: Lucienne Rickard’s Extinction Studies”, JOURNAL OF AESTHETICS & CULTURE, Cilt: 17, 2025, s. 1-10.
- Barendt, Eric:** Freedom of Speech, Oxford University Press, 2. Baskı, Oxford 2007.
- Bessette, Anne/Bessette, Juliette,** “On Environmental Activism in Museums”, E-flux, 6 Aralık 2022, www.e-flux.com/, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).
- Bessette, Anne:** “Vandalism in Art Museums: Case Studies from 1985 to 2013”, J. Art Crime, Cilt: 15, Sayı: 20, 2016, s. 15-22.
- Blake, Janet:** International Cultural Heritage Law, Oxford University Press, 2015.
- Çeliktaş Türkbay, Özge:** “Kültürel Mirasın Korunmasının İnsan Hakları Hukuku ile İlişkisi ve Kültürel Miras Hakkı”. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 2, 2021, s. 1443-1481.
- Çırak Karalı, Ezgi:** “İklim Savunması Zorunluluk Hali Kapsamında Değerlendirilebilir mi?: ABD, Almanya ve İsviçre Mahkemelerinin Kararları Işığında Bir Değerlendirme”, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 2, 2024, s. 112-132.
- Demirbaş, Timur:** Kriminoloji, 2. Bası, Seçkin, Ankara 2005.
- Erdoğan, Mustafa:** İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku, 7. Baskı, Hukuk Yayınları, Ankara 2019.

- Fine**, Gary Alan/**Shatin**, Deborah: “Crimes against Art: Social Meanings and Symbolic Attacks”, *Empirical Studies of the Arts*, Cilt:3, Sayı: 2, 1985, s. 135-152.
- Forté**, A./**Ulbricht**, A.: “‘Vandals’, ‘idiots’ and ‘completely deranged’! Exploring political responses to climate activism in Germany and Italy”, *European Politics and Society*, 2025.
- Freedberg**, David: *The Power of Images: Studies in the History and Theory of Response*, University of Chicago Press, Chicago 1989.
- Gamboni**, Dario: *The Destruction of Art: Iconoclasm and Vandalism since the French Revolution*, Reaktion Books, Londra 2007.
- Goldstein**, Arnold P: *The Psychology of Vandalism*, Springer, New York 1992.
- Gözler**, Kemal: *İnsan Hakları Hukuku*, Ekin Yayınevi, 6. Baskı, Bursa 2025.
- Güneş**, Ahmet M.: *İnsan Hakları Hukukuna Giriş*, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Kasım 2023.
- Halbwachs**, Maurice: *Kolektif Bellek*, Pinhan, İstanbul 2018.
- Ho**, Karen K: “Climate Activists Charged After Protesting at National Gallery of Art”, *ARTnews*, 26 Mayıs 2023, <https://www.artnews.com/art-news/news/climate-activists-charged-degas-little-dancer-exhibit-national-gallery-of-art-1234669825>, (Erişim Tarihi: 10/02/2026).
- Ibbet**, Alice: “Fighting for representation: suffragettes and art vandalism”, *ArtUK*, 2016, <https://artuk.org/discover/stories/fighting-for-representation-suffragettes-and-art-vandalism>, (Erişim Tarihi: 15/02/2026).
- Kaboğlu**, İbrahim Ö.: *Özgürlükler Hukuku*, Cilt: 1, 7. Baskı, İmge Yayınevi, İstanbul, Ekim 2013.
- Kapani**, Münici: *Kamu Hürriyetleri*, Yetkin Yayınevi, 8. Baskı, Ankara 2023.
- Kinyon**, L./**Dolšak**, N./**Prakash**, A.: “When, where, and which climate activists have vandalized museums”, *npj Climate Action*, Cilt: 2, Sayı: 27, 2023, s. 1-4.
- Köküsarı**, İsmail: “Hakların Çatışması ile Hakların Yatay Etkisi Arasındaki İlişki”, *Anayasa Yargısı*, Cilt: 41, Sayı: 1, 2024, s. 95-149.
- Kuznetsov**, Dmitrii: “Adjudicating Climate Protest as a Tool of Modern Republicanism”, *Jus Cogens*, Cilt: 7, 2025, s. 197-218.

- Levy-Leboyer**, Claude: *Vandalism, Behaviour and Motivations*, Elsevier Science Publishers B.V., Amsterdam 1984.
- Luciani**, Massimo: “Libertà di manifestazione del pensiero e limiti costituzionali”, *Giurisprudenza Costituzionale*, 2023.
- Martin**, John M.: *Juvenile Vandalism; a Study of Its Nature and Prevention*, Thomas, Springfield 1961.
- Ollino**, Alice: *Due Diligence Obligations in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2022.
- Placik**, Abby: “Leaving a Mark: Artistic Expression, New Media in Protest and Law”, Center for Art Law, <https://itsartlaw.org/>, (Erişim tarihi: 10/02/2026).
- Porta**, Donatella Della: *Protest, Culture and Society*, Springer, 2020.
- Ridings**, Penelope: “Due Diligence in International Law”, CAHDI, 26 Eylül 2025, <https://rm.coe.int/du-diligence-in-international-law-presentation-to-cahdi-september-202/488028e29e>
- Sağlam**, Fazıl: *Temel Hakların Sınırlandırılması ve Özü*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara 1982.
- Salomon**, Katharine/**Roelfs**, David/**Schroeder**, Ryan/**Morrin**, Peter/**Begley**, John: “Art Vandalism and Guardianship in US Art Institutions”, *Arts*, Cilt: 7, Sayı: 23, 2018, s. 1-16.
- Shaw**, Malcolm N.: *International Law*, 6. Baskı, New York, Cambridge University Press, 2008.
- Shelton**, Dinah: “Private Violations, Public Wrongs and the Responsibilities of States”, *Fordham International Law Journal*, Cilt: 23, Sayı: 13, 1989, s. 1-34.
- Şenel**, Leyla: “Hak ve Özgürlüklerin Çatışması”, *Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, 2023, s. 347-379.
- Tanör**, Bülent: *Siyasi Düşünce Hürriyeti ve 1961 Türk Anayasası*, Öncü Kitabevi, İstanbul, 1969.
- Turhan**, Mehmet: “Düşünce Özgürlüğü ve 1982 Anayasası”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı: 4, 1988, s. 87-117.
- Udell**, Joe: “Throwing Tomato Soup at a Van Gogh: How Climate Activists Leveraged Legal Theory, Criminal Law, and Moral Outrage to Conduct a Radical Protest Campaign in the World’s Most Famous Museums”, *Villanova Environmental Law Journal*, Cilt: 35, Sayı:1, 2024, s. 62-93.

Williams, M. J.: “Framing Art Vandalism: A Proposal to Address Violence Against Art”, *Brooklyn Law Review*, Cilt: 74, Sayı: 2, 2009, s. 581-631.

Ziegler, Katja: “Cultural Heritage and Human Rights”, *La Salvaguardia Dei Beni Culturali Nel Diritto Internazionale*, Ed. Giuffrè Milano, University of Oxford Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series, 2007, s. 1-23.